

SEMANTIC SUGGESTIONS FOR ART CRITICISM THROUGH TINA MODOTTI

Mehmet Emin AKSARAY*¹

*Yüksek Lisans Öğrencisi Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat ve Tasarım ASD.

Abstract

Some of the works created by Tina Modotti, an Italian artist who has an important place in the history of photography and photography, throughout her career (productions between 1924-1929) have been examined within the scope of this research. Modotti's life story and important works have been summarized; her photographs have been analyzed within the framework of Roland Barthes' "punctum" and "studium" concepts, which are semiological concepts. This analysis progresses through the problematic of how a work of art determines its artist, meaning, producer and viewer. The analysis process is based on concepts such as "studium" and "punctum", "meaning" and "significance", "subjectified object" and "objectified subject", which Terry Barrett, Jean-Paul Sartre and Roland Barthes collectively address. These concepts support the search for an alternative method for art criticism. The research emphasizes that these concepts (the distinction between meaning and meaning, the concepts of subjectified object and objectified subject) can be used as tools of interpretation and examination in the approach to a work of art. In addition, connections have been established with the concept of "semantics", which can be considered as a sum of all these concepts, and a new method proposal has been presented in this context. As a result, the research aims to create awareness on how conceptual tools can be used effectively in art criticism and interpretation processes. It seeks to offer a new methodology for art criticism using semantic tools.

Keywords

Tina Modotti, Punctum and Studium, Semantic, Art Critism

TINA MODOTTI ÜZERİNDEN SANAT ELEŞTİRİSİNE SEMANTİK ÖNERİLER

Özet

Fotoğraf ve fotoğrafçılık tarihinde önemli bir yer edinmiş İtalyan kökenli sanatçı Tina Modotti'nin kariyeri boyunca oluşturduğu bazı eserler (1924-1929 arası üretimleri), bu araştırma kapsamında incelenmiştir. Modotti'nin yaşam öyküsü ve önemli çalışmaları özetlenerek; fotoğrafları, semiyoloji kavramları olan, Roland Barthes'in "punctum" ve "studium" kavramları çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu analiz, bir sanat eserinin sanatçısını, anlamını, üreticisini ve izleyicisini nasıl belirlediği sorunsalı üzerinden ilerlemektedir. Analiz sürecinde Terry Barrett, Jean-Paul Sartre ve Roland Barthes'in ortak anlamda ele aldığı "studium" ve "punctum", "anlam (meaning)" ve "mana (significance)", "özneleşmiş nesne" ve "nesneleşmiş özne" gibi kavramlar temel alınmıştır. Bu kavramlar, sanat eleştirisi için alternatif bir yöntem arayışını desteklemektedir. Araştırmada, bu kavramların (anlam ve mana ayrımı, özneleşmiş nesne ve nesneleşmiş özne kavramlarının) bir sanat eserine yaklaşımında; yorumlama ve inceleme araçları olarak kullanılabilmesi vurgulanmaktadır. Ayrıca, tüm bu kavramların bir toplamı olarak değerlendirilebilecek "semantik" kavramıyla bağlantılar kurulmuş ve bu bağlamda yeni bir yöntem önerisi sunulmuştur. Sonuç olarak, araştırma, sanat eleştirisi ve yorumlama süreçlerinde kavramsal araçların nasıl etkili bir biçimde kullanılabilmesine dair bir farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Sanat eleştirisine, semantik araçları kullanarak yeni bir metodoloji sunma arayışındadır.

Anahtar Sözcükler

Tina Modotti, Punctum ve Studium, Semantik, Sanat Eleştirisi

1. Giriş

İnsanlar, tarihsel perspektifte kendilerini ifade etmek adına; edebiyat, felsefe, müzik ve sanat gibi birçok farklı sanat alanında üretimde bulunmuşlardır. İletişim kurma zorunluluğundan estetik kaygılara dönüşen ve bu üretimlerden sadece biri olan; fotoğrafta zaman ve görüntü hapsedilerek yeni bir gerçeklik arayışına gidilmiştir. Bunu yaparken de sanatçı, kendi kültür öğelerini, kendine ait dünyayı kısacası öznel varlığında bulunan düşünülmüş nesnelerin tümünü özneleşmiş nesneye dönüştürmüştür. Buna bağlı olarak sanat dediğimiz olgu ortaya çıkmıştır. Üreticisine kaçınılmaz olarak bağlı olan sanat ürünü, ünlü sanat eleştirmeni Barrett'in dediği

¹ Sorumlu Yazar E-mail: emin.aksaray@std.yildiz.edu.tr / Doi: 10.22252/ijca.1528002

gibi "İnsanların -büyük ölçüde kültürleri tarafından belirlenmiş- bilgileri, inançları, değerleri ve tutumları çektikleri fotoğrafa yansır." (Barrett, 2017) Bu yansıma, doğası gereği kaçınılmazdır.

Bu araştırmada, Tina Modotti üzerinden Roland Barthes'in punctum ve studium kavramlarını kullanarak sanat ürününün eleştirel bir şekilde nasıl okunabileceği ve yorumlanabileceği sorusuna cevaplar aranmaktadır.

Temel amaç, Tina Modotti'nin fotoğraflarını Roland Barthes'in punctum ve studium kavramları ile incelemek ve uygulamalı biçimde ele almaktır. Ayrıca bu kavramlara paralel olarak üretildiğini-üretildiğini anlamaya çalışarak iki farklı dönemde yaşayan düşünürlerin (Terry Barrett ve Jean-Paul Sartre) kavramları ile punctum ve studium'un işlevsel açıdan ortak denilebilecek unsurları ele alınacaktır. Bu bağlamda fotoğraf sanatının nasıl okunabileceği ve yorumlanabileceği hakkında fikirler sunmak amaçlanmaktadır. Makalenin kapsamı ise Modotti'nin hayatı ve önemli projeleri olan Tehuantepec'in Kadınları (1929), Hammer, Sickle and Sombrero (1928), Worker's Parade (1924), Mexican Sombrero (1926) hakkında kısa bir bilgi vermekten ibarettir.

1.1. Gerekeçe

Araştırmanın konusu gereği, bahsi geçen kavramlar özellikle Türkçe kaynaklı literatür açısından önemiyet göstermektedir. Tina Modotti'nin hayatı ve eserleri dışında, vurgulanmak istenen temel gerekeçe bu kavramların sanat alanında nasıl kullanılabilceği hakkında fikir oluşturmak üzerinedir. Tüm bunlara bağlı olarak bu araştırmanın gerekeçlerini şu şekilde sıralanmak mümkündür:

- Tina Modotti'nin; Dergi Park, TR Dizin benzeri Türkçe kaynak literatüründe yetersiz araştırılması.
- Semantik kavramının, sanat ve tasarım disiplinlerinde – resim, fotoğraf, grafik tasarım, görsel iletişim tasarımı, çoklu ortam (multimedya) gibi alanlarda –Türkçe kaynakların yetersiz bulunması ve yalnızca dilbilim, teoloji gibi alanlara özgü bir kavram olarak algılanması.
- Sanat eleştirisi için felsefi (semantik bağlamında felsefi) yaklaşımlar ile yeni yöntem ve metodoloji arayışları.

Bu araştırmanın gerekeçleri arasında yer almaktadır.

1.2. Amaç

Temel amaç; Tina Modotti'nin hayatına dair argümanlar ile kısa bir tarihçe sunmak, bazı eserlerini semantik ve semiyoloji kavramları (örneğin; punctum ve studium gibi) çerçevesinde uygulamalı bir biçimde incelemek ve bu incelemelerden elde edilen çıkarımlar ışığında Türkçe kaynaklı literatüre katkıda bulunmaktır. Bu araştırmanın genel amaçları beş maddeden oluşmaktadır:

1. Tina Modotti'nin eserlerinin incelenmesi; sanatçının kariyeri boyunca (1924-1929 arası) oluşturduğu bazı eserlerin analiz edilmesi.
2. Semiyoloji alanına ait kavramlar çerçevesinde inceleme: Modotti'nin fotoğraflarının Roland Barthes'in "punctum" ve "studium" gibi semiyoloji kavramlarıyla uygulamalı analiz edilmesi.
3. Sanat eserinin unsurlarının belirlenmesi: Bir sanat eserinin sanatçısını, anlamını, üreticisini ve izleyicisini nasıl belirlediği sorunsalı üzerinden ilerlenmesi.
4. Özne ve nesne kavramlarının sanat eleştirisi bağlamında işlevsel olarak kullanılabilirliğinin Jean-Paul Sartre çerçevesinde incelenmesi.
5. Semantik araçların etkin kullanımı; sanat eleştirisi ve yorumlama süreçlerinde semantik/anlamsal araçların nasıl etkili bir biçimde kullanılabilceğine dair farkındalık yaratılması.

1.3. Kapsam ve Sınırlar

Yukarıda bahsi geçen amaçlar aslında bu araştırmanın sınırlarını da göstermektedir ancak bağlamdan kopmamak adına bu sınırları açıklamak gerekir.

Ana kavram/terimler olan; özne-nesne, özneleşmiş nesne, nesneleşmiş özne, semantik, punctum ve studium kavramlarının teorik tespitlerini yaparak bu kavramları uygulamalı bir biçimde punctum ve studium sınırlarında incelemek bu araştırmanın yegâne amacıdır. Bunların dışında belirtilecek ifadeler, akademik bağlamda metodolojik önerilerden ibarettir.

1.4. Yöntem

Öneriler, çözümler ve yaklaşımlar araştırma boyunca kullanılacak olan kavramlar ve felsefi açıklamalar soyut ilişkilerle tanımlandığından yalnızca nitelik bakımından bir inceleme olacaktır. Bu araştırmanın konusu gereği, tartışmaya açık birçok nokta bulunmaktadır. Araştırma, bir iddiadan çok, sanat eleştirisi alanında metodoloji arayışının somut bir ürünüdür.

2. Kavramsal Açıklamalar ve Ön Bilgi

Araştırmada kullanılacak bazı kavram/terim tanımlamalarının ve ilgili bilgilerin araştırma öncesinde bilinmesi gerekmektedir. Bu kavramlar, araştırmanın özet bölümünden de anlaşılacağı üzere; 'anlam ve mana', 'semantik', 'özneleşmiş nesne' ve 'nesneleşmiş özne' gibi kavramlar terimlerdir. Ayrıca Tina Modotti'nin hayatı hakkında yapılan incelemelerin detayı da ön bilgi şeklinde açıklanmalıdır.

İlk olarak, Modotti'nin hayatı hakkında yapılan incelemelerin bu araştırma bağlamında dayandığı kaynakları açıklamak önemlidir. Modotti'nin yaşam süresi (1896-1942), dünya tarihinin önemli ve değişken bir dönemiyle örtüşmektedir. Dünya savaşları, toplumsal isyanlar, ekonomik krizler ve daha birçok olaya, Modotti'nin doğumundan ölümüne tanıklık ettiğini bilmek gerekir. Bu araştırma kapsamında, Modotti'yi küresel literatürde, kişisel hayatına kadar (Edward Weston ile olan mektuplaşmalarına dahi) detaylı bir şekilde incelemiş ünlü sanat tarihçisi Carol Armstrong'un (Yale, 2024) çalışmaları ele alınmıştır. Ayrıca Modotti'nin hayatının belli bir kısmını geçirdiği İtalya'da, Modotti'yi araştırmış olan İtalyan akademisyen ve şair Pasquale Verdicchio'nun (UCSanDiego, 2024) çalışmaları incelenmiştir. Bu iki kaynak Modotti'nin yaşam öyküsünü çözümlmek adına güçlü argümanlar ve tespitler sunmaktadır.

Modotti'nin hayatı dışında araştırmada hangi kavram/terimin hangi bağlamda kullanılması gerektiği ve Türkçe literatürde bulunan bazı yanılsamalar giderilmelidir. Bu kavram/terimler şu şekildedir:

- Kavram ve terim olarak kullanılan ifadenin nedeni bu sözcüklerin hem bir kavram; yani olgusal bir durumun temsili hem de bir terim; yani belli bir alana ya da disipline ait sözcüklerin olması sebebi ile "kavram/terim" şeklinde ifade edilmesi uygun görülmüştür.
- Semantik yani anlambilim, bu araştırmada semantik kavramının nasıl uygulanabileceği üzerine fikir vermektedir ve semantik, Türkçe literatürde görüldüğü üzere yalnızca filoloji, teoloji alanlarının sınırı ile ele alınmamalıdır. Bu alanın ilk kurucuları arasında yer alan Frank Robert Palmer (Palmer, 2024, 15-29), Reinhart Koselleck (Koselleck, 2022, 55-69) ve Stephen Ullmann (Ullmann, 1978, 355) gibi isimler eserlerinde bu alanın ne kadar geniş ve diğer disiplinler ile arasındaki ilişkinin ne kadar kuvvetli bir pragmatikte bulunduğunu ispat etmişlerdir. Küresel ölçekte semantik çalışmaları Türkçe literatüre nazaran daha geniş bir yelpazede incelenmektedir. Bu alanın önemini hatırlatmak gerekir.
- Semantiğe bağlı olarak "anlam; nesnel ve olgusal tanım, mana; öznel ve deneyimsel tanım" olarak Türkçe literatüre önerilmektedir. Bu kavram/terimlerin tanımının değişmesi beraberinde düşüncel becerilere toplumsal bağlamda katkı sağlayabilir. Bilindiği üzere dilin işlevlerinin toplumsal tezahürü sayısız araştırmada gözlemlenmiştir. Basit görünen sözlüksel bir tanım, beraberinde analitik düşünme, felsefi düşünme gibi becerileri geliştirebilir. Anlam ve mana ayrımının, bu yeniden tanımlama ile Türkçe sözlüğe katkı sunması hedeflenmektedir.
- Özneleşmiş nesne; nesnenin, öznenin bakış açısına ve anlamlandırmasına tabi olarak bir özne gibi algılanması-olması durumudur. Yani, bir sanat eseri veya düşünce, izleyicinin veya yaran kişiye perspektifinden özne olarak değerlendirilir. Nesneleşmiş özne ise; bir öznenin (örneğin, sanatçının) kendi iradesi dışında, dışsal koşullar veya nesnelere tanımlanıp sınırlanmasıdır. Yani, özne kendi varlığından bağımsız olarak bir nesneye dönüşür. 29 Ekim 1961 yılında Gramsci Enstitüsü'nde düzenlenen öznellik ve nesnellik hakkındaki bir konferansta Sartre, detaylı bir şekilde Flaubert üzerinden bu kavramları ve kavramların gerekliliğini tartışmıştır. (Sartre, 2020, 67)

3. Tina Modotti'nin kısa biyografisi

Tina Modotti (1896-1942) XX. yüzyılın ünlü İtalyan fotoğraf sanatçılarından biri olarak kabul edilen oyuncu ve aktivistidir. 17 Ağustos 1896 yılında İtalya'nın Udine şehrinde doğan Modotti hayatının büyük bir bölümünü farklı şehirlerde farklı eylemler yaparak geçirmiştir. Tina Modotti'den İtalyan sanatçı, şair, akademisyen Pasquale Verdicchio İtalya'nın fotoğraf kültürünü incelediği kitabı "Looters, Photographers and Thieves"de ondan şu şekilde bahsetmiştir:

"Tina, yirminci yüzyılın başlarındaki belki de en aktif, etkili ve üretken yaşamlarından birini özetleyen temel bir gerçektir. Modotti'nin göçebe deneyimi, ailesinin daha istikrarlı bir yaşam arayışıyla 1898'de Avusturya'ya taşınmasıyla erken yaşta başladı. 1905'te Udine'ye döndüler ve sadece bir yıl sonra Tina'nın babası Giuseppe ve kız kardeşi Mercedes ile ABD'ye gitti. Bir süre sonra Tina, 1913'te San Francisco'da babası ve kız kardeşine katıldı. Tina Modotti'nin aktivizmi ve kolektif

bilince bağlılığı bu bağlamda tartışılması gereken önemli bir referans noktasıdır.”
(Verdicchio, 2011, s. 155-157)

Verdicchio'nun araştırmalarını ve yorumlarını göz önünde bulundurulduğunda, Modotti'nin aktif bir yaşamının olması onu bir nevi kolektif bilince yönelmiş çıkarımını yapmayı mümkün kılmaktadır. Bu durum, komünist partiler için yaptığı eylemlerden, siyasi hayatına, feminist yaklaşımlarına kadar Tina Modotti'nin hayatı hakkında birçok eylemi neden yaptığının sonucunu gösterir niteliktedir.

Modotti'nin fotoğrafçılık serüveni ise terzilik yaptığı gençlik yıllarından başlayarak, oyunculuk kariyerine ve Edward Weston ile tanışarak Weston eşliğinde Meksika'ya gidişine kadar uzanan bir hikâyeye sahiptir. Hatta Verdicchio, Tina'nın ABD'de daha küçük bir terzi iken oyunculuk ve sanat hayatından etkilendiğini “Looters, Photographers and Thieves”de vurgular. Bu kitapta Modotti yaşamı hakkında yazılmış önemli birçok veri bulunmaktadır.

4. Tina Modotti'nin bazı önemli projeleri

Modotti, yaşamının farklı evrelerinde farklı temalar ve teknikler deneyerek fotoğrafçılığında da çeşitliliği yakalayan bir sanatçı olmayı tercih etmiştir. Daha çocukluğunda yaptığı göçler, onun bir yere ait olamama hissini destekler niteliktedir. Modotti'nin fotoğraflarında ölüm, işçilik, kadınlık, çocukluk, cinsellik gibi farklı konuları görmek olağandır. Ayrıca Modotti, 1929'da Meksika Modern Sanat Sergisi'nde ve 1931'de Meksika Halk Sergisi'nde yer almasına rağmen kendi adına düzenlenmiş köklü bir sergi geçmişine sahip değildir. Ancak bu, onun fotoğrafçılığını ve fotoğrafçılığının ses getirmesine bir engel teşkil etmemiştir. Kendi vatani olmamasına nazaran Meksika'nın kültürünü fotoğraflaması, Modotti'yi zamanla Meksika kültürünün bir ögesi hâline dönüştürmüştür. **Tehuantepec'in Kadınları (1929)** serisi bunun bariz bir göstergesidir.

Tehuantepec fotoğraf çalışması Modotti'nin çeşitli mercekler önünde bir oyuncu olarak edindiği deneyim sayesinde, ayrıntıları tam, dolaylımsız bir deneyim olarak -şeffaf bir şekilde- sunmak adına anı sahnelemede dürtüsüne direniyor. Tehuantepec, Modotti'nin modernist, düz fotoğraf tekniklerini kullanması onun görüntülerini bu kadar erken bir dönemde popüler kılmıştır. (Hinnov, 2011, s. 256-267)

Tehuantepec'in Kadınları" başlıklı fotoğraf serisi, Modotti tarafından 1929'da çekildi. Ona karşı tırmanmaya devam eden ve sonunda Meksika'dan kovulmasıyla doruğa ulaşacak olan Tina, anaerkil kültürüyle tanınan bölgeye seyahat etti. Tehuantepec, özünde Meksikalı olarak değer verilen her şeyi yerel kültüründe damıtmış gibi görüldüğü için, devrim sonrası Meksika'nın örnek bir sembolü haline geldi. Sanatçılar ve diğerleri bu kültüre dokunmaya çalıştılar ve ilk elden deneyimlemek için bölgeyi ziyaret ettiler. Modotti, Meksika'nın pek çok muralist temsilinde simgesel hale gelecek olan bir nüfusun günlük yaşamının taslağını çizerek orada zaman geçirdi. Bununla birlikte, çoğu kişi Tehuantepec'te bulunduğu söylenen romantikleştirilmiş bir Meksika kavramına ilgi duysa da Modotti'nin fotoğrafları ve onun bu kültüre ilişkin kendi anlayışa dair bazı ayırt edici özellikler taşıyor gibi görünüyor. (Verdicchio, 2011, s. 166-170)

Görsel 1 Tina Modotti, 1929, Tehuantepec's Womens / Tehuantepec Kadınları ve sağdan ikinci Tina Modotti, 1929, Mother and Child / Anne ve Çocuk (Sağdan sola URL 1, URL 2 ve URL 3, 2024)

Meksika kültürünü yakından fotoğraflayan Modotti aynı zamanda fotoğraflarının genelinde erkek ögesine de yer vermemiştir. Bu bilinçli bir seçimdir. Amerikalı sanat eleştirmeni ve sanat tarihçisi Carol Armstrong bu konu

hakkında "Erkek bakışına karşı bir kadın bakışını kurumsallaştırmıştır." (Armstrong, 2002) ifadelerine yer vermiştir. Kısacası Modotti'yi Feminist yaklaşımlarla sosyokültürel değerlere sahip çıkan, politik duruşlu ve belli bir kültürün parçası-ögesi olmuş sanatçıdır şeklinde tanımlamak mümkündür.

5. Tina Modotti: Punctum ve Studium üzerinde inceleme

Tüm bunlara bağlı olarak Modotti, sanatında disiplinler arası bir üretim içerisinde olduğu söylenebilir. Modotti'nin siyasi eğilimli fotoğrafları ve bu fotoğrafların sanatsal duruşa sahip olması, bu çeşitliliği gösteren örneklerdir. Hammer, Sickle and Sombrero (1928), Worker's Parade (1924), Mexican Sombrero (1926) gibi birçok fotoğrafı "komünist sembolizm" etkisinde oluşturulmuş fotoğraflardır. Bu bağlamda, Modotti'nin üretiminin çok yönlü yani multidisipliner olduğu gözlenmektedir. Bu özelliği, doğal olarak onun sanatını etkilemiş; kavramsallaştırmayı, özneleşmiş nesnelere yaratmayı ve bunları bir araç olarak kullanabilmeyi öğrenmek Modotti'nin sanatını geliştirmiştir. Kavramları kendi siyasi görüşünü yansıtacak şekilde kullanmıştır bir propaganda aracına dönüştürmüştür.

Keza bu gelişim Modotti'den çok sonra (genel olarak sanat ve sanatçı bağlamında) Fransız düşünür, yazar Jean-Paul Sartre tarafından ele alınmıştır. Bu konu hakkında Öznellik Nedir? (Qu'est-ce que la subjectivité, 1961) adlı kitabında (konferanstan alınarak oluşturulmuş bir kitabında) sanat ve sanatçının özneleşmiş nesnelere Flaubert üzerinden örnekleyerek detaylarıyla anlatmıştır. (Sartre, 2020, 92-115) Buna bağlı olarak, bir sanatçıyı ve sanat eserini yorumlamadan önce yani Roland Barthes, Saussure gibi eleştirmenlerin ya da aydınların kavramlarını kullanmadan önce, sanat ve sanat eseri karşısında açık bir şekilde özneleşmiş nesnelere algılamak, anlamak ve anlamlandırmak öncelikli bir adım olmalıdır. Bir sanatçının yaşamını, yaşama karşı duruşunu, çevresel ilişkilerini ve iç dünyası gibi sanatçının var olmasında rol oynayan-oynamayan (edimsel eylemler gibi) detayları bilmek gereklidir. Aksi hâlde sanata, sanatçıya, sanat eserine karşı yapılan eleştiriler ve yorumlar genel geçer bir durumda kalacaktır.

Bu ilişkilendirmeler ve çıkarımlar ışığında, Roland Barthes'in 'punctum' ve 'studium' kavramları kullanılarak, Tina Modotti'nin bazı eserleri araştırma bağlamında çözümleme konusu yapılmalıdır. Ancak, kavramlar arasındaki uzamsal ilişkileri daha iyi anlayabilmek için, öncelikle bu kavramların tanımlanması önemlidir.

5.1. Punctum, Studium ve Barrett

Punctum ve studium kavramları Fransız eleştirmen, düşünür Roland Barthes tarafından üretilmiş Latin kökenli iki kavramdır. Punctum kısaca öznellik, studium ise nesnellik olarak tanımlanabilir.

Burada *punctum*, sanat eserinin izleyicide uyandırdığı kişisel ve duygusal etkiyi; *studium* ise sanat eserinin izleyiciye sunduğu genel ve kültürel anlamı ifade etmektedir. Yani *studium* bir yana, *punctum* sanat ürünü karşısında izleyicinin yaşadığı sanatsal deneyimi temsil eder. Bu deneyim, sanat eseri karşısında duran izleyicinin sanat hakkındaki bilgisini göz önünde bulundurarak farklılık gösterebilir. Sanat bilgisi olan bir birey, *punctum* üzerinde eleştirel bir bakış açısıyla durabilirken, sanat bilgisinden yoksun bir birey, *punctum* üzerine daha çok duygusal bir tepki geliştirebilir. İşte tam da burada, *praxis* (praxis, pratique) denilen bir kavram devreye girer. Bu kavram, bilginin pratiğini ve uygulanabilirliğini ifade eder. Sanat eseri kadar, sanat eserinin karşısında duran özne de önemli bir yer tutar. Bu bağlamda, Sartre, Barthes ve Barrett gibi birçok sanat eleştirmeni, bu argümanları destekler nitelikte kavram önerileri ve fikirler sunmuştur.

Barthes'e göre, "*Studium*, fotoğrafın anlaşılmasına yönelik arzuyu ifade eder; *punctum* ise izleyicinin tanımladığı zamanındalığı" (Barthes, 2011). Burada, konunun tam da bu kavramlarla doğrudan ilişkili olduğunun görülebileceği bir noktada, dolaylı olarak araştırma ile ilintili ünlü sanatçı, eleştirmen Terry Barrett'tir. Barrett, *Fotoğrafı Eleştirmek: İmgeleri Anlamaya Giriş* adlı kitabında, "*Anlam* (meaning) *manadan* (significance) daha kişiseldir. Anlam, bir fotoğrafın nasıl etkilediğine veya bizim için ne demek olduğuna işaret eder. Mana ise anlamdan daha nesneldir; fotoğrafın kendisinde bulunan, birçok insanın işaret edebileceği veya herhangi bir bilgili izleyicinin açıkça anlayabileceği şeye işaret eder" (Barrett, 2017, 91) ifadelerini kullanmıştır. Barrett'in burada kullandığı anlam ve mana, Barthes'in *punctum* ve *studium* kavramları ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Kısaca bu tespit, iki farklı sanat eleştirmeninin aynı kavramsal yaklaşımı paylaştığını açıkça ortaya koymaktadır.

Sanat ürününe karşı olan yaklaşım ve bunu eleştirel bir dille yorumlamak için bu tür kavram/terimlerin pratikte uygulanması neredeyse tüm sanat dalları için geçerlidir çünkü "Eleştiri, sanatın anlaşılma ve takdir düzeyini yükseltmek için sanat hakkında bir söylemdir. Bu tanım; dans, müzik, şiir, resim ve fotoğraf dahil tüm sanat eleştirilerini kapsar." (Barrett, 2017, 14)

Punctum ve studium kavramları incelendikten sonra, bu kavramların Tina Modotti'nin eserleri üzerinden pratikte nasıl kullanılabileceği ele alınmalıdır.

Bu alt başlıktan sonra gelecek alt başlıklarda Modotti'nin eserlerinden, araştırma bağlamında seçilen fotoğraflar; *Roses*(1924) ve *Interior of Church Tower at Tepotzotlán* (1924) punctum ve studium kapsamında ayrı ayrı uygulanarak incelenecektir. Her punctum uygulaması sonrasında farklı eleştirmenlerin yorumları da (punctumları da) alıntı yapılarak incelenecektir. Ayrıca belirtmek gerekir ki uygulama sırasında kullanılacak kişisel ek (I. Tekil şahıs gibi) ve zamirler uygulama bağlamında değerlendirilmelidir.

5.2. *Roses* (1924)

Görsel 2. Tina Modotti, 1924, *Roses*, Güller (URL 4, 2024)

Görsel 2'nin Studium'u: Dört adet gül, çerçevenin büyük bir bölümünü kaplıyor. Arka planı kestirmek imkânsız. Bakış odağını sağ altta bulunan büyük gül kaplıyor.

Görsel 2'nin Punctum'u: 1924 yılında, sıradan bir gül bahçesinde olsaydık, bu fotoğrafı nasıl pozlardık? Şahsen ben böyle pozlamazdım. Yaşamını göz önünde bulundurduğumuzda Modotti'nin fotoğraf kariyerinde acemilik ürünü olan bu fotoğrafın kurgusal bir fotoğraf olduğunu anlamak çok da zor değil. Hangi gül bahçesinde, gülün taç kısmı içiçe ve yan yanadır ki? Belki de tüm bu fotoğrafın hikayesinde romantik bir militanlık yatıyordu. Fotoğrafın merkezinde bulunan dört gül aynı boyutlarda değil. Bunun bir hiyerarşi yaratma çabası olduğunu düşünüyorum. Bu hiyerarşi Modotti'nin sınıfsal ayrılıklara karşı duruşunu açıkça sergiliyor. Dokuların ve detayların ön planda tutulması ise fotoğrafın kavramsal gücünü arttırmaya yönelik yapılmış bir hamle olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Son olarak güllerde bulunan katmanlı yapı, kontrastın gücünden yararlanarak fotoğrafın ana öznesini oluşturuyor. Ayrıca güllerin kapladığı alandan ötürü de arka planda dönen hiçbir olayı göremiyoruz. Modotti bizi hayat gibi çaresiz bırakıyor. Bu da ister istemez fotoğraf ve izleyici arasında gizli bir semantik ilişki kurmaya olanak sağlıyor. Şimdi istediğiniz kavramla savaşılabiliyorsunuz!

Modotti'nin *Roses*'ini yani Güller'ini studium bağlamında değerlendirirken yaptığımız, eser karşısında seyrettiğimizi, gördüğümüzü olgusal-nesnel olarak ifade etmektir. Bunun dışında yapılan farklı bir eylem yoktur. Bu, eseri izleyen izlediğini direkt aktarmasından ibarettir. Görsel 2'de görüldüğü üzere dört adet gülden başka hiçbir detay görülmemektedir.

Punctum bağlamında değerlendirirken ise yapılan işlemler; sanatçının yaşamını göz önünde bulundurma yani edimler, eser ile sanatçı arasındaki ilişki, eserin tarihsel bağlamda değerlendirilmesi, temel sanat ilkeleri, görüntünün imgesel karşılığı vb. gibi aslında birçok komplike nüansın birlikte kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki sanat hakkında bilgisi olan, sanatı hayatında barındıran bir bireyin, eleştiriye kaçmadan punctum yapması zor olabilir.

Değerlendirmenin giriş bölümünde, bu makalenin yazarı, fotoğrafın çekildiği tarih olan 1924 yılına empatik bir yaklaşımla geri dönerek, kendisini bir sanatçının (Modotti'nin) yerine koymaktadır. Yazar, değerlendirmesinin başında, *punctum* kavramını merkeze alarak hem kendisine hem de bu değerlendirmeyi okuyacak bireye, sanatçı karşısında samimi bir tutum sergilediğini göstermeye çalışır. Ardından, '...böyle pozlamazdım.' şeklinde bir yargı cümlesi kurarak, eleştirel ve sezgisel bir düşünme sürecine dolaylı olarak yönelir. Bunu takiben, '...acemilik ürünü' ve '...romantik bir militanlıkta yatıyordur.' ifadeleriyle eseri değerlendirmeye devam eder. Bu tür yorumlar, yazarın sanatçının yaşamı ve sanatsal bakış açısı hakkında bilgi sahibi olduğunu ortaya koymaktadır. Değerlendirmenin ilerleyen aşamalarında ise yazar, melez bir analiz yöntemi benimseyerek tekniğe, felsefeye, sosyolojiye ve kendi uzmanlık alanı olan tasarımın imkanlarına başvurmuştur. Böylece görsel hiyerarşi, imgelerin anlamı ve sanat eserinin bağlamsal konumu gibi çeşitli çıkarımlarda bulunur.

Görüldüğü üzere *punctum*, sanat eserinin karşısında bulunan öznenin deneyimine işaret etmektedir. Muhtemeldir ki, bu eserin *punctum*'u, bir sanat tarihçisi veya sanat eleştirmeni tarafından çok farklı şekillerde algılanacak ve yorumlanacaktır. Örneğin, Carol Armstrong gibi bir sanat tarihçisi, esere ilişkin yorumlarını, tarihsel bağlam ve sanatsal pratikler üzerinden derinleştirerek ele alabilir:

"Fotoğraf, kendini beğenmişlik meditasyonunda incelikli, ama aynı zamanda nazik, çünkü dört çiçek birlikte, sol alttaki yepyeni tomurcuktan yukarıdaki iki açık çiçeğe, biri daha ağır olana kadar gülün farklı aşamalarını gösteriyor. Diğerinden daha yoğun ve daha dolgun. Sağ alttaki büyük, gevşek, aşırı şişmiş çiçeğe özellikle bitişiğindeki daha sıkı gülle karşılaştırıldığında, mahvolmak üzere ve neredeyse tamamen çözülmüş. Bu bakımdan Roses, optikliği bakımından aşkın değildir: kaydettiği şeyin kırılabilirliğine ve ölümlülüğüne, fotoğrafın donması ve üstesinden gelmesi gereken zamansallığa fazlasıyla bağlıdır. Ve haptiğin çağrısına -çiçeklerinin ürkek hissini çağrışımına ve görsel alanın parmaklara talebine, gözün gördüğü şeye yani dokunma arzusuna- bir kavrayışla değil, okşamayla, el yordamıyla dokunmaya fazlasıyla sadıktır." (Armstrong, 2002, s. 26-29)

Armstrong, burada Modotti'nin *Roses* adlı eserini değerlendirirken, belki de birçok bireyin ilk bakışta fark edemeyeceği bir detayı gözlemlemektedir. Sağ altta yer alan büyük gülün solmak üzere olduğunu fark eden Armstrong, bu durumu ölümlülük temasıyla ilişkilendirmektedir. Güllerin farklı evrelerinin tek bir karede yer alması, bu detayı açık bir şekilde ölüm metaforuyla bağlantılı hale getirmektedir.

Armstrong'un yakaladığı bu ince detay, fotoğrafın anlamını (*studium*) yorumlamaya başlamak için önemli bir çıkış noktası sunmaktadır. Fotoğrafın keskinliğini ise 'haptiğin çağrısı'—yani dokunma hissiyatı—ile ilişkilendirmektedir. Bu yaklaşım, 1924 yılında çekilmiş ve pozlama tekniğinin ustalık gerektirdiği bir dönemde, fotoğrafa yönelik isabetli ve yerinde bir değerlendirme olarak öne çıkmaktadır.

5.3. Interior of Church Tower at Tepoztlán (1924)

Görsel 3. Tina Modotti, Interior of Church Tower at Tepoztlán, Tepoztlan Kilisesi 1924 (URL 5, 2024)

Görsel 3'ün Studium'u: Girintiler. Çıkıntılar. Ufak bir ışık süzmesi. Gölgeler.

Görsel 3'ün Punctum'u: Koltukaltı, bacak bacak üstüne atan bir kadın, temiz olmayan bir genital bölge... Eğer fotoğraf adlandırılmamış olsaydı muhtemelen soyut fotoğraf adı altında kökü olmayan birçok değerlendirme yapılabilirdi. Fakat bu fotoğrafın bir adı var. Tepotzotlán Kilisesi'nin İçi. Günümüzde, reklam dünyasında alışık olduğumuz biçimde maddenin kendi özünden sıyırma işlemi Foucault'un tabiriyle andırışlar ilkesi bu fotoğrafta büyük bir ustalıklarla sanatçı tarafından uygulanmış. Herhangi bir yapının -dini olsun ya da olmasın- belli başlı mimari özelliklerinde yatan detayları görmek ve bu görme işlemi izleyiciye hissettirebilmek fotoğrafı çeken sanatçının kıvrak zekâsı ve kıvrak bilincinde yatıyor. Fotoğrafın bakış odağında bulunan pürüzsüz ve gölgeli yüzey fallus kültüründen kalma helenistik çağrışımlarda bulunuyor. Fotoğrafa baktığımda bana geçen hissiyat Luis Ricardo Falero'nun *Witches going to their Sabbath* adlı tablosunu hatırlatıyor. Belki de Modotti'nin geldiği yer olan İtalya ya da daha geniş düşünelim, Avrupa ile ilişkisi bitmemiştir. Yoksa fotoğraflarındaki bu resimselciliğin başka bir açıklaması olamaz.

Burada, makale yazarı tarafından yapılan *studium* değerlendirmesinde, yalnızca seyredilen ve apaçık var olan görüntünün tanımına odaklanıldığı görülmektedir. *Punctum* değerlendirmesine bakıldığında ise fotoğraftaki resimsel unsurların, görüntünün hissiyatı ve felsefi ilkelerle olan ilişkilendirilmesi gibi katmanlı ve derinlikli analizler dikkat çekmektedir.

Bu noktada, farklı bir perspektif sunmak adına Carol Armstrong'un değerlendirmesinin yeniden ele alınması faydalı olacaktır:

"Bir Kilisenin İçi, bir iç olarak bedenün içselliğini çağırıştırır ve kişinin kendi bedeni tarafından diğer iç mekanlarda ikamet etmesini çağırır, kişiye nemli, kalın eski duvarların kokusunu değilse de dokunuşunu ve aslında boşlukların rezonansını hatırlatır. Buradan, kişinin kendi canının yeniden canlanması ve vücudun kendi kendisiyle nemli temasıyla ilişki kurması için kısa bir adımdır. Evet, bir yanda Modotti'nin resmindeki duvarın birleşip tavana doğru kaydığı karmaşık girintileri, köşenin kasık etkisi ve kerpiç çatlağı arasındaki görsel benzerlik, diğer yanda koltuk altı ve Weston'un fotoğrafında gövdenin yan tarafında birleşen vücut kılları. Orada, elbette, resmin nesnesi olan memedir, onun şehvetliliği ve genital ilişkisi, koltuk altı kıllarıyla çerçevelenmesiyle bir anda zenginleştirilir ve şekil ve dokuya göre kırılmasıyla ve ışıklı bağlamından koparılmasıyla aşılır" (Armstrong, 2002, s. 37-39)

Bu makalede, Sartre ve Barrett gibi isimlerden bahsedilen bölümde, sanat eseri karşısında duran öznenin de önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Armstrong'un ve makale yazarının değerlendirmeleri karşılaştırıldığında, öznenin algı düzeyinin ve bilgi birikiminin anlamlandırma sürecinde ne denli etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Armstrong, akademik uzmanlığını ispatlamış bir sanat tarihçisi olarak, sanat eserlerini yorumlamada geniş bir bilgi tabanına sahiptir. Buna karşılık, makale yazarı henüz yüksek lisans düzeyinde öğrenim görmekte olan bir öğrencidir.

Armstrong'un yaşadığı ve doğduğu kültür, kilise ve Hristiyanlık bağlamında daha derin bir bilgiye sahip olmasını sağlarken, makale yazarının bu konulardaki bilgi birikimi daha sınırlıdır. Yalnızca bu farklılıklar bile sanat eserini yorumlayan öznenin önemini vurgulamaktadır. Sanat eserini izleyen ve anlamlandırmaya çalışan bireylerin bilgi birikimleri, deneyimleri ve kültürel arka planlarının değerlendirme sürecini nasıl etkilediği açıkça gözlemlenebilmektedir.

6. Sonuç

Bu makalede, İtalyan fotoğraf sanatçısı Tina Modotti'nin hayatını, **Tehuantepec'in Kadınları (1929)** gibi önemli bir projesini, sanatçının sanatsal duruşunu, eserlerine dair olan tutumunu Roland Barthes'in kavramları olan *studium* ve *punctum* üzerinden incelenmiştir. Bu bağlamda sanatın, sanatçının karşısında izleyicinin konumu üzerine fikirler ve öneriler sunulmuş Jean-Paul Sartre, Terry Barret gibi isimlerin kavramları üzerinden ilişkiler kurularak çıkarımlar yapılmıştır. Son olarak Tina Modotti'nin **Roses (1924)** ve **Interior of Church Tower at Tepotzotlán (1924)** adlı çalışmaları *studium* ve *punctum* kavramları bakımından makale yazarı tarafından değerlendirilmiş, uygulamalı bir biçimde gösterilmiş ve Carol Armstrong'un değerlendirmeleri ile karşılaştırma yapılarak *studium* ve *punctum* kavramlarının uygulamalarının bireysel farklılıkları ele alınmıştır.

6.1. Bulgular ve Tespitler

Punctum ve Studium'un Etkisi: *Studium*, sanat eserinin yüzeysel ve genel anlamını ortaya koyarken, *punctum* izleyicinin kişisel ve duygusal deneyimini yansıtmaktadır. Modotti'nin *Roses (1924)* ve *Interior of Church Tower at Tepotzotlán (1924)* adlı eserleri bu kavramlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Armstrong'un

analizleri, *punctum*'un bireysel ve kültürel farklara dayalı olarak farklılaşabileceğini göstermektedir. Bu durum, sanat eserlerinin yalnızca nesnel değil, öznel anlamlar taşıdığını da doğrulamaktadır.

Sanat Eleştirisinde Semantik (Anlamsal) Yaklaşımlar: Roland Barthes'in *punctum* ve *studium* kavramları, Terry Barrett'in kavramları "anlam" ve "mana" ayrımı ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca anlam ve mananın ayrımının olduğu sonucu teorik olarak çıkarılmıştır, argümanlarla desteklenmiştir. Bu bağlamda, eleştirel analizlerin hem nesnel hem de öznel değerlendirmeleri paralel biçimde içermesi gerektiği vurgulanmıştır. Sartre'in "özneleşmiş nesne" ve "nesneleşmiş özne" kavramları, izleyicinin sanat eserini anlamlandırma sürecindeki rolüne dikkat çekmiştir. Bu, sanat eleştirisinin yalnızca eserin kendisine değil, izleyicinin algısına da odaklanması gerektiğini göstermektedir.

6.2. Öneriler

Anlam (significance) ve mana (meaning) tanımlamaları, Türkçe olarak yeniden yapılmıştır bu bağlamda sadece literatüre değil toplumsal bilişsel işlevlerdeki önemini kazanması adına vurgulanmalıdır. Anlam ve mana ayrımı, sanatsal eleştirilerde daha fazla kullanılmalıdır. Özellikle izleyici odaklı değerlendirmelerde bu kavramlar, daha derinlemesine analizler yapılmasına katkı sağlayabilir.

Sanat eleştirisinde semantik araçların kullanımı (bu araştırma bağlamında anlam ve mana örneği gibi) felsefe, sosyoloji, tarih ve kültürel çalışmalar vb. farklı disiplinlerin katkısı artırılmalıdır. Bu bağlamda, Modotti'nin eserlerinde kullanıldığı üzere multidisiplinerin akademik ortaklığında yapılacak çalışmalara daha fazla yer verilmelidir.

Sanat eğitim programlarında *punctum* ve *studium* gibi kavramların analitik araçlar olarak tanıtılması, öğrencilerin sanat eserlerini yorumlama becerilerini geliştirebilir. Bu kapsamda, araştırmanın uygulamalı bölümünde görüldüğü şekilde, semantik ve eleştirel düşünme araçlarının müfredata dahil edilmesi önerilmektedir.

7. Genel Değerlendirme

Bu araştırma, Tina Modotti'nin eserleri üzerinden semiyotik ve semantik yaklaşımlar kullanarak sanat eleştirisine katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, sanat eleştirisinde izleyicinin deneyimlerinin ve bilgi birikiminin önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Sonuç olarak, bu çalışma, sanat eleştirisine yönelik kavramsal araçların ve metodolojilerin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymakta ve bu alanda yapılacak gelecekteki araştırmalar için bir zemin oluşturmaktadır.

Kaynakça

- ARMSTRONG, C. (2002). This Photography Which Is Not One: In the Gray Zone with Tina Modotti. *October*, MIT Press, s. 101, 19-52.
- BARRETT, T. (2017). *Fotoğrafı Eleştirmek: İmgeleri Anlamaya Giriş*. (Y. Harcanoğlu, Çev.) İstanbul: Hayal Perest.
- BARTHES, R. (2011). *Camera Lucida*. (R. Akçakaya, Çev.) İstanbul: Altıkırkbeş Basın Yayın.
- HINNOV, E. M. (2011). THE MATERNAL UTOPIA IN TINA MODOTTI'S MODERNIST MADONNA AND CHILD. *Women's Studies*, s. 40(3), 249-268.
- Koselleck, R. (2022). *Kavramlar Tarihi: Politik ve Sosyal Dilin Semantiği* (5 b.). (A. Dirim, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Palmer, F. R. (2024). *Semantik: Yeni Bir Anlambilim Projesi* (2 b.). (R. Şentürk, Çev.) Ankara: Fol Kitap.
- Sartre, J. P. (2020). *Öznellik Nedir?* (3 b.). (İ. M. Uysal, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- UCSanDiego. (2024, Aralık 29). *UCSD Edu*. UCSD Edu: <https://literature.ucsd.edu/people/faculty/emeriti/pverdicchio.html> adresinden alındı
- Ulmann, S. (1978, Eylül). Anlambilimi. *Türk Dili: Aylık Dil ve Yazın Dergisi*(324), s. 355-363.
- VERDICCHIO, P. (2011). *Looters, Photographers and Thieves*. Fairleigh Dickinson University Press.
- Yale. (2024, Aralık 29). *Yale Edu*. Yale department of the history of art: <https://arthistory.yale.edu/people/carol-armstrong> adresinden alındı

URL 1 (2024) , Görsel 1 Modotti, T. (1929). Tehuantepec's Womens. The Museum of Modern Art, New York, USA. 06 07, 2024 tarihinde erişildi
HYPERLINK "<https://www.moma.org/collection/works/46132>" <https://www.moma.org/collection/works/46132> adresinden alındı

URL 2 (2024) , Görsel 1 Modotti, T. (1929). Tehuantepec Woman Smiling. The Museum of Modern Art, New York, USA. 06 07, 2024 tarihinde erişildi
HYPERLINK "<https://www.moma.org/collection/works/51312>" <https://www.moma.org/collection/works/51312> adresinden alındı

URL 3 (2024) , Görsel 1 Modotti, T. (1929). Mother and Child, Tehuantepec, Oaxaca, Mexico. 1929. The Museum of Modern Art, New York, USA. 06 07, 2024 tarihinde erişildi
HYPERLINK "<https://www.moma.org/collection/works/46243>" <https://www.moma.org/collection/works/46243> adresinden alındı

URL 4 (2024) , Görsel 2 Modotti, T. (1924). Interior of Church Tower at Tepetzotlán. The Museum of Modern Art, New York, USA. 06 07, 2024 tarihinde erişildi

HYPERLINK "https://www.moma.org/collection/works/54133?artist_id=4039&page=1&sov_referrer=artist" https://www.moma.org/collection/works/54133?artist_id=4039&page=1&sov_referrer=artist adresinden alındı

URL 5 (2024) , Görsel 3 Modotti, T. (1924). Roses. The Museum of Modern Art, New York, USA. 06 07, 2024 tarihinde erişildi
HYPERLINK "https://www.moma.org/collection/works/48558?artist_id=4039&page=1&sov_referrer=artist" https://www.moma.org/collection/works/48558?artist_id=4039&page=1&sov_referrer=artist adresinden alındı